



Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

27. oktober 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — artikel 18 TEUF og 45 TEUF — social sikring af vandrede arbejdstagere — forordning (EØF) nr. 1408/71 — artikel 3 og 94 — forordning (EF) nr. 859/2003 — artikel 2, stk. 1 og 2 — aldersforsikring og dødsfaldsforsikring — tidligere sømænd, der er statsborgere i en tredjestat, som blev medlem af Den Europæiske Union i 1995 — udelukket fra retten til ydelser ved alderdom«

I sag C-465/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Centrale Raad van Beroep (appeldomstol i sager vedrørende social sikring og tjenestemænd, Nederlandene) ved afgørelse af 6. oktober 2014, indgået til Domstolen den 9. oktober 2014, i sagen:

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

mod

F. Wieland,

H. Rothwangl,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af Domstolens vicepræsident, A. Tizzano, som fungerende formand for Første Afdeling, og dommerne M. Berger (refererende dommer), A. Borg Barthet, S. Rodin og F. Biltgen,

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 16. september 2015,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank ved H. van der Most og T. Theele, som befuldmægtigede
- den spanske regering ved M. García-Valdecasas Dorrego, som befuldmægtiget
- den nederlandske regering ved M. Noort, M. Bulterman og H. Stergiou, som befuldmægtigede

* processprog: nederlandsk.

— Europa-Kommissionen ved D. Martin og G. Wils, som befuldmægtigede,
og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 4. februar 2016,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 18 TEUF og artikel 45, stk. 2, TEUF, af artikel 3 og 94 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997, L 28, s. 1), som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 647/2005 af 13. april 2005 (EUT 2005, L 117, s. 1) (herefter »forordning nr. 1408/71«), samt af artikel 2, stk. 1 og 2, i Rådets forordning (EF) nr. 859/2003 af 14. maj 2003 om udvidelse af bestemmelserne i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 til at omfatte tredjelandstatsborgere, der ikke allerede er dækket af disse bestemmelser udelukkende på grund af deres nationalitet (EUT 2003, L 124, s. 1).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med to særskilte tvister mellem Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank (bestyrelsen for den sociale sygeforsikringskasse, herefter »SVB«) og F. Wieland og H. Rothwangl vedrørende SVB's afslag på at tildele sidstnævnte alderspension.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning nr. 1408/71

- 3 I første betragtning til forordning nr. 1408/71 anføres:

»Reglerne om koordinering af de enkelte medlemsstaters lovgivning om social sikring indgår som led i den frie bevægelighed for personer og skal således bidrage til en forbedring af arbejdstagernes levestandard og beskæftigelsesvilkår.«

- 4 Forordningens artikel 1 er affattet således:

»I denne forordning:

a) betyder udtrykkene »arbejdstager« [...] enhver person:

- i) der er forsikret i henhold til en tvungen forsikring eller en frivillig fortsat forsikring mod en eller flere risici, der svarer til de sikringsgrene, som indgår i en social sikringsordning for arbejdstagere eller selvstændige erhvervsdrivende [...]

[...]

j) betyder udtrykket »lovgivning« i forhold til enhver medlemsstat bestående og fremtidige love, administrative forskrifter, vedtægtsmæssige bestemmelser og alle andre gennemførelsesregler vedrørende de i artikel 4, stk. 1 og 2, nævnte sociale sikringsgrene eller sikringsordninger [...]

[...]

r) betyder udtrykket »forsikringsperioder« bidrags- eller beskæftigelsesperioder eller perioder med selvstændig virksomhed, der i den lovgivning, hvorefter de er tilbagelagt eller anses for at være tilbagelagt, betegnes eller anerkendes som forsikringsperioder, samt alle dermed ligestillede perioder, for så vidt de efter denne lovgivning anses for ligestillet med forsikringsperioder; perioder, der er tilbagelagt efter en særlig ordning for tjenestemænd, anses også for forsikringsperioder

[...]

s) a) betyder udtrykket »bopælsperioder« perioder, der i den lovgivning, hvorefter de er tilbagelagt eller anses for at være tilbagelagt, betegnes eller anerkendes som sådanne

[...]«

5 Nævnte forordnings artikel 2, med overskriften »Personkreds«, bestemmer i stk. 1:

»Denne forordning finder anvendelse på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og studerende, som er eller har været omfattet af lovgivningen i en eller flere medlemsstater, og som er statsborgere i en af disse stater eller er statsløse eller flygtninge bosat på en medlemsstats område, samt på deres familiemedlemmer og efterladte.«

6 Samme forordnings artikel 3, med overskriften »Ligebehandling«, bestemmer i stk. 1:

»Personer, der er omfattet af denne forordning, har de samme pligter og rettigheder i henhold til en medlemsstats lovgivning som denne medlemsstats egne statsborgere, medmindre andet følger af særlige bestemmelser i denne forordning.«

7 Artikel 4 i forordning nr. 1408/71, med overskriften »Sagligt anvendelsesområde«, bestemmer:

»1. Denne forordning finder anvendelse på enhver lovgivning om sociale sikringsgrene, der vedrører:

[...]

b) ydelser ved invaliditet, herunder ydelser, der tager sigte på at bevare eller forbedre erhvervsevnen

c) ydelser ved alderdom

[...]«

8 Forordningens artikel 13, som har overskriften »Almindelige regler«, bestemmer i stk. 2:

»Med forbehold af artikel 14-17:

[...]

c) er en person, der har sin erhvervsmæssige beskæftigelse om bord på et skib, som fører en medlemsstats flag, omfattet af denne stats lovgivning

[...]«

- 9 Nævnte forordnings artikel 44, med overskriften »Almindelige bestemmelser om fastsættelse af ydelser, når arbejdstageren eller den selvstændige erhvervsdrivende har været omfattet af lovgivningen i to eller flere medlemsstater«, bestemmer i stk. 1:

»Når en arbejdstager eller en selvstændig erhvervsdrivende har været omfattet af lovgivningen i to eller flere medlemsstater, fastsættes hans eller hans efterlades ret til ydelser efter bestemmelserne i dette kapitel.«

- 10 I overensstemmelse med artikel 45 i forordning nr. 1408/71 skal den kompetente institution i ansøgerens medlemsstat medregne forsikrings- eller bopælsperioder, der er tilbagelagt efter andre medlemsstaters lovgivning. Når den kompetente institution skal beregne ydelser på grundlag af samlede forsikrings- eller bopælsperioder i henhold til bestemmelserne i artikel 45, fastsættes alderspensionsydelser i overensstemmelse med denne forordnings artikel 46, stk. 2.

- 11 Nævnte forordnings artikel 94, med overskriften »Overgangsbestemmelser for arbejdstagere«, bestemmer i stk. 1 og 2:

»1. Denne forordning begrundet ikke ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for den 1. oktober 1972 eller for datoen for dens anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf.

2. Enhver forsikringsperiode samt – i givet fald – enhver beskæftigelses- eller bopælsperiode, der er tilbagelagt efter en medlemsstats lovgivning forud for den 1. oktober 1972 eller forud for datoen for denne forordnings anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf, skal tages i betragtning ved afgørelsen af ret til ydelser efter denne forordning.«

Forordning nr. 859/2003

- 12 Artikel 1 i forordning nr. 859/2003 bestemmer:

»Med forbehold af bestemmelserne i bilaget til denne forordning gælder bestemmelserne i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 for tredjelandsstatsborgere, der ikke allerede er dækket af disse bestemmelser udelukkende på grund af deres nationalitet, samt for medlemmer af deres familie og for deres efterladede, hvis de lovligt har bopæl i en medlemsstat, og i situationer, hvor alle de relevante omstændigheder ikke udelukkende har tilknytning til én medlemsstats område.«

- 13 Artikel 2, stk. 1, og 2, i forordning nr. 859/2003 lyder således:

»1. Denne forordning giver ikke ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for den 1. juni 2003.

2. Enhver forsikringsperiode eller i givet fald beskæftigelses- eller bopælsperiode eller periode med selvstændig erhvervsvirksomhed, der er tilbagelagt efter en medlemsstats lovgivning forud for den 1. juni 2003, skal medregnes ved afgørelsen af ret til ydelser efter bestemmelserne i denne forordning.«

Nederlandsk ret

- 14 Artikel 2 i Algemene Ouderdomswet (lov om almindelige regler for alderspension, Stb. 1956, nr. 281, herefter »AOW«), i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagerne, bestemmer:

»I denne lov forstås ved hjemmehørende en person, der er bosat i Nederlandene.«

15 Artikel 3 i AOW, i den affattelse, der var gældende indtil ikrafttrædelsen af lov af 30. juli 1965 (Stb. 347, nr. 882), lød således:

»1. En persons bopælssted [...] afgøres efter omstændighederne.

[...]

3. Med henblik på anvendelsen af stk. 1 betragtes skibe og luftfartøjer, der har hjemsted i Kongeriget Nederlandene, med hensyn til besætningen som en del af Kongeriget Nederlandene.«

16 Artikel 3 i AOW, i den affattelse, der følger af lov af 30. juli 1965, har følgende ordlyd:

»1. En persons bopælssted [...] afgøres efter omstændighederne.

2. Med henblik på anvendelsen af stk. 1 betragtes skibe og luftfartøjer, der har hjemsted i Kongeriget Nederlandene, med hensyn til besætningen som en del af Kongeriget Nederlandene.

[...]«

17 Artikel 6 i AOW, i den affattelse, der følger af lov af 25. maj 1962 (Stb. 1962, s. 205), og som trådte i kraft med tilbagevirkende kraft fra den 1. oktober 1959, bestemte:

»1. Enhver, der er fyldt 15 år, men endnu ikke 65 år, er forsikret i henhold til denne lov, såfremt:

a) den pågældende er bosat i landet

[...]

4. Bestemmelserne i stk. 1 kan fraviges ved eller i henhold til generelle administrative bestemmelser:

a) i forhold til udlændinge

b) i forhold til personer, der er omfattet af en tilsvarende ordning uden for Nederlandene

c) i forhold til personer, som kun opholder sig eller arbejder midlertidigt i landet

d) i forhold til ægtefæller og andre medlemmer af de personers husstand [...], der er omfattet af dette stykkes litra b) og c)

e) i forhold til ægtefæller til statsborgere, [som ikke er forsikret ved denne lov] i henhold til en aftale eller en ordning om social sikring, der gælder mellem Nederlandene og en eller flere andre stater.«

18 Artikel 6 i AOW, i den affattelse, der følger af lov af 30. juli 1965, har følgende ordlyd:

»1. Enhver, der er fyldt 15 år, men endnu ikke 65 år, er forsikret i henhold til denne lov, såfremt:

a) den pågældende er bosat i landet

[...]

3. Bestemmelserne i stk. 1 kan fraviges ved eller i henhold til generelle administrative bestemmelser:

a) i forhold til udlændinge

- b) i forhold til personer, der er omfattet af en tilsvarende ordning fra en anden del af riget, fra en anden stat eller fra en international organisation
- c) i forhold til personer, som kun opholder sig eller arbejder midlertidigt i landet
- d) i forhold til ægtefæller og andre medlemmer af de personers husstand, der er omfattet af dette stykkes litra a), b) og c)
- e) i forhold til ægtefæller til statsborgere, som ikke er forsikret ved denne lov i henhold til en aftale eller en ordning om social sikring indgået mellem Nederlandene og en eller flere andre stater.«

19 Artikel 7 i AOW, i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagerne, er affattet således:

»Der opnås ret til alderspension i henhold til denne lovs bestemmelser for personer, som:

- a) er fyldt 65 år, og
 - b) som i medfør af denne lov har været forsikret i perioden fra deres fyldte 15. år til deres fyldte 65. år.«
- 20 På grundlag af artikel 6 i AOW er der blevet vedtaget flere på hinanden følgende generelle administrative bestemmelser, heriblandt, hvad angår de i hovedsagerne omhandlede perioder, Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (bekendtgørelse om udvidelse og afgrænsning af kredsen af forsikrede i sociale forsikringer) af 10. juli 1959 (Stb.1959, nr. 230, herefter »kongelig bekendtgørelse 230«) og Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen (bekendtgørelse om udvidelse og afgrænsning af kredsen af forsikrede i sociale forsikringer) af 1. januar 1963 (Stb. 1963, nr. 24, herefter »kongelig bekendtgørelse 24«).

21 Artikel 2, indledende tekst og litra k), i kongelig bekendtgørelse 230 samt artikel 2, indledende tekst og litra k), i kongelig bekendtgørelse 24 bestemte, idet de var affattet enslydende, følgende:

»[...] som en undtagelse til artikel 6, stk. 1, i [AOW], til artikel 7 i lov om generel forsikring af enker og forældrelose og til artikel 6 i almindelig lov om familiedydelser er følgende personer ikke forsikret:

[...]

- k) en udlænding, som er medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i Kongeriget Nederlandene, for så vidt som han bor om bord på dette skib«.
- 22 Artikel 2, litra k), i kongelig bekendtgørelse 24 er, efter ændring af sidstnævnte ved bekendtgørelse af 11. august 1965 (Stb. 373), nu artikel 2, litra m).
- 23 I henhold til AOW's artikel 16, stk. 1, i den affattelse, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagerne, tildeles alderspensionen fra den første dag i den måned, hvori den pågældende opfylder betingelserne for retten til en sådan pension.

Twisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

24 F. Wieland er født den 20. marts 1943 i Østrig og var fra fødslen østrigsk statsborger. Fra den 11. oktober 1962 til den 7. marts 1966 arbejdede han om bord på fartøjer, som tilhørte Holland-Amerika Lijn (herefter »HAL«), et nederlandsk selskab, som drev en søfartsforbindelse mellem Nederlandene og Amerikas Forenede Stater.

- 25 I 1966 flyttede F. Wieland til USA, hvor han den 29. august 1969 fik amerikansk statsborgerskab og derfor mistede sit østrigske statsborgerskab.
- 26 I april 2008 ansøgte F. Wieland SVB om at få tildelt en alderspension fra den dato, hvor han fyldte 65 år.
- 27 Ved afgørelse af 15. april 2008 afslog SVB denne ansøgning med den begrundelse, at F. Wieland i perioden mellem det fyldte 15. år og det fyldte 65. år ikke havde været forsikret i henhold til AOW. Den 3. oktober 2008 meddelte den pågældende SVB, at hans principale bopæl fra denne dato var beliggende i Østrig.
- 28 H. Rothwangl er født den 7. december 1943 og er østrigsk statsborger. Fra den 6. november 1962 til den 23. april 1963 arbejdede han om bord på skibe, der tilhørte HAL.
- 29 Den 12. januar 2009 ansøgte H. Rothwangl SVB om udbetaling af en alderspension. På dette tidspunkt boede han i Østrig, hvori han ifølge SVB's oplysninger havde været lovpligtigt forsikret mod risikoen ved alderdom i en samlet periode på 496 måneder, fra april 1958 til juli 1998.
- 30 H. Rothwangl havde siden den 1. marts 1998 modtaget en østrigsk ydelse ved uarbejdsdygtighed (Erwerbsunfähigkeitspension) og fra den 1. september 1998 en schweizisk invalidepension. Desuden havde han fra den 29. november 1998 til den 1. december 2008 oppebåret en ydelse på 1,08 EUR brutto pr. dag i henhold til Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (lov om forsikring mod uarbejdsdygtighed).
- 31 Ved afgørelse af 26. maj 2009 afslog SVB at tildele H. Rothwangl den ansøgte alderspension med den begrundelse, at han i perioden mellem det fyldte 15. år og det fyldte 65. år ikke havde været forsikret i henhold til AOW.
- 32 Både F. Wieland og H. Rothwangl fik medhold i klager over SVB's afgørelser ved Rechtbank Amsterdam (retten i første instans i Amsterdam, Nederlandene). SVB appellerede afgørelserne til den forelæggende ret.
- 33 I forelæggelsesafgørelsen har Centrale Raad van Beroep (appeldomstol i sager vedrørende social sikring og tjenestemænd, Nederlandene) henvist til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 4. juni 2002, Wessels-Bergervoet mod Nederlandene (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), hvori sidstnævnte retsinstans fastslog, at afgørelsen fra den nederlandske institution om i henhold til AOW kun at udbetale en gift kvinde en nedsat alderspension udgjorde en tilsidesættelse af artikel 14 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950 (herefter »EMRK«), sammenholdt med artikel 1 i tillægsprotokollen til EMRK, undertegnet i Paris den 20. marts 1952.
- 34 Den forelæggende ret har forklaret, at selv om de nederlandske retsinstanser i sager, hvor der stilles spørgsmål ved sømænds ret til alderspension, har anvendt den begrundelse, som Menneskerettighedsdomstolen har anvendt i dom af 4. juni 2002, Wessels-Bergervoet mod Nederlandene (CE:ECHR:2002:1112JUD003446297), er den imidlertid af den opfattelse, at situationen for F. Wieland og H. Rothwangl adskiller sig fra disse sager, og at den forskellige behandling på grundlag af nationalitet, som de kompetente nederlandske myndigheder har foretaget i hovedsagerne, er berettiget, henset til EMRK's artikel 14. Den er i tvivl om, hvorvidt forordning nr. 1408/71, sammenholdt med forordning nr. 859/2003 og artikel 18 TEUF og 45 TEUF, vil kunne være relevant i disse sager.
- 35 Hvad angår H. Rothwangl er denne retsinstans af den opfattelse, at den pågældende som følge af hans erhvervsmæssige aktiviteter i 1960'erne i dag skal kvalificeres som arbejdstager i den betydning, hvori udtrykket anvendes ikke blot i EUF-traktaten, men ligeledes i forordning nr. 1408/71. Retsinstansen

finder i øvrigt, at den omstændighed, at den pågældende ikke har været statsborger i en medlemsstat fra den 6. november 1962 til den 23. april 1963, en periode, hvori han var ansat hos HAL, ikke er til hinder for, at denne forordning finder anvendelse på den erhvervsmæssige beskæftigelse, der blev udøvet i denne periode, eftersom H. Rothwangl opfylder den betingelse om nationalitet, der er krævet i den nævnte forordning som følge af Republikken Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union med virkning fra den 1. januar 1995.

- 36 Den forelæggende ret ønsker oplyst, om den periode, hvori H. Rothwangl var ansat som sømand hos HAL, skal anses for en forsikringsperiode som omhandlet i artikel 94, stk. 2, i forordning nr. 1408/71. Den forelæggende ret er i denne forbindelse af den opfattelse, at der skal tages hensyn til artikel 18 TEUF og 45 TEUF samt til artikel 3 i forordning nr. 1408/71.
- 37 For så vidt angår F. Wieland ønsker den forelæggende ret oplyst, om spørgsmålet om forordning nr. 1408/71's anvendelighed skal besvares på samme måde som for H. Rothwangls vedkommende, eftersom arbejdskraftens frie bevægelighed ikke finder anvendelse på tredjelandstatsborgere, og eftersom F. Wieland siden den 29. august 1969 ikke længere har været østrigsk statsborger.
- 38 Under disse omstændigheder har Centrale Raad van Beroep (appeldomstol i sager vedrørende social sikring og tjenestemænd, Nederlandene) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 3 og artikel 94, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71 fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at en forhenværende sømand, som var medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i en medlemsstat, som ikke havde bopæl på land, og som ikke var statsborger i en medlemsstat, (delvis) nægtes en alderspension, efter at den stat, som denne forhenværende sømand nu er statsborger i, er tiltrådt Den Europæiske Union, eller efter at forordning nr. 1408/71 er trådt i kraft i denne stat, alene fordi denne forhenværende sømand i den (påståede) forsikringsperiode ikke var statsborger i (førstnævnte) medlemsstat?
- 2) Skal artikel 18 TEUF og 45 TEUF fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, hvorefter en sømand, som var medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i en medlemsstat, som ikke havde bopæl på land, og som ikke var statsborger i en medlemsstat, udelukkes fra alderspensionsforsikring, mens en sømand, der er statsborger i den medlemsstat, hvor skibet har hjemhavn, og som i øvrigt befinder sig i en tilsvarende situation, betragtes som forsikret i henhold til samme lovgivning, såfremt den stat, som den førstnævnte sømand har statsborgerskab i, på tidspunktet for pensionens fastsættelse i mellemtiden er tiltrådt (en retsforgænger for) EU, eller forordning nr. 1408/71 i mellemtiden er trådt i kraft i denne stat?
- 3) Skal spørgsmål 1 og 2 besvares på samme måde, såfremt der er tale om en (forhenværende) sømand, der på beskæftigelsestidspunktet var statsborger i en stat, der på et senere tidspunkt er tiltrådt (en retsforgænger for) EU, når denne sømand på tiltrædelsestidspunktet eller det tidspunkt, hvor forordning nr. 1408/71 trådte i kraft for denne stat, og på det tidspunkt, hvor kravet på alderspension fremsættes, ikke var statsborger i en medlemsstat, men i medfør af artikel 1 i forordning nr. 859/2003 var omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

- 39 Det konstateres, at koordineringen af medlemsstaternes socialsikringsordninger hvad angår vandrende arbejdstagere inden for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på det tidspunkt, hvor F. Wieland og H. Rothwangl var ansat hos HAL, var reguleret af Rådets forordning nr. 3 af 25. september 1958 om social sikring af vandrende arbejdstagere (JO 1958, 30, s. 561). Sidstnævnte forordning fandt imidlertid ikke anvendelse på sømænd.
- 40 Denne situation var ikke uforenelig med de på dette tidspunkt gældende internationale regler, der fandt anvendelse på søfarende, eftersom enhver medlemsstat i Den Internationale Arbejdsorganisation i overensstemmelse med artikel 2 i Den Internationale Arbejdsorganisations konvention nr. 71 af 28. juni 1946 om søfarendes pension (Seafarers' Pensions Convention), som blev ratificeret af Kongeriget Nederlandene den 27. august 1957 og trådte i kraft den 10. oktober 1962, havde pligt til i overensstemmelse med dens nationale lovgivning at oprette eller lade oprette en pensionsordning for søfarende, som trækker sig tilbage fra tjenesten på havet, idet det blev præciseret, at personer, som ikke var bosat på den pågældende medlemsstats område og personer, som ikke var statsborgere i denne medlemsstat, imidlertid kunne udelukkes fra denne ordning.
- 41 Fra den 1. april 1967 indførtes med Rådets forordning nr. 47/67/EØF af 7. marts 1967 om ændring og supplerung af visse bestemmelser i forordning nr. 3 og nr. 4 om social sikring for vandrende arbejdstagere (søfarere) (JO 1967, 44, s. 641) specifikke regler for sømænd, som bl.a. vedrørte fastsættelsen af den anvendelige ret og alderspension. Disse regler blev efterfølgende indarbejdet i forordning nr. 1408/71.
- 42 Det følger heraf, at sømænds tilslutning til de sociale sikringsordninger i de perioder, hvor F. Wieland og H. Rothwangl var ansat hos HAL, udelukkende var reguleret ved de nationale lovgivninger.
- 43 F. Wieland og H. Rothwangl indgav derimod deres ansøgninger om alderspension på et tidspunkt, hvor forordning nr. 1408/71 fandt anvendelse.
- 44 Ifølge første betragtning til sidstnævnte forordning har denne primært til formål at koordinere de nationale socialsikringsordninger med henblik på at gennemføre princippet om fri bevægelighed for personer inden for Unionens område.
- 45 I denne forbindelse forholder det sig således, at selv om medlemsstaterne har bevaret deres kompetence til selv at udforme betingelserne for tilslutning til deres sociale sikringsordninger, skal de imidlertid overholde EU-retten ved udøvelsen af denne kompetence og navnlig traktatens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed (dom af 17.1.2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 46 Følgelig kan disse betingelser dels ikke have til virkning at udelukke de personer, hvorpå en national lovgivning som den i hovedsagerne omhandlede i henhold til forordning nr. 1408/71 finder anvendelse, fra anvendelsesområdet for samme lovgivning, dels skal ordningerne for tilslutning til de obligatoriske forsikringer være forenelige med bestemmelserne i artikel 18 TEUF og 45 TEUF (dom af 17.1.2012, Salemink, C-347/10, EU:C:2012:17, præmis 40).
- 47 Det er i lyset af disse betragtninger, at de præjudicielle spørgsmål skal undersøges.

Om det første spørgsmål

- 48 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 94, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at den er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, som, med henblik på fastsættelsen af retten til ydelser ved alderdom, ikke tager hensyn til en forsikringsperiode, der angiveligt er tilbagelagt i henhold til dens egen lovgivning af en udenlandsk arbejdstager, når den stat, som denne arbejdstager er statsborger i, som i den hovedsag, der vedrører H. Rothwangl, er tiltrådt Unionen, efter at denne periode er tilbagelagt.
- 49 Med henblik på at besvare dette spørgsmål må det afgøres, om og i givet fald under hvilke betingelser en person, som er statsborger i en medlemsstat på tidspunktet for indgivelsen af hans ansøgning om alderspension, men som imidlertid ikke var statsborger i en medlemsstat under den ansættelsesperiode, der blev tilbagelagt i udlandet inden ikrafttrædelsen af forordning nr. 1408/71, erhverver ret til en hensyntagen til de forsikringsperioder, der er tilbagelagt i denne periode på en anden medlemsstats område, med henblik på erhvervelsen af en alderspension.
- 50 I det foreliggende tilfælde må det undersøges, om den pågældende i henhold til artikel 94, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71 hvad angår aldersdomsforsikring har erhvervet rettigheder, som skal tillægges de rettigheder, han allerede har erhvervet i Østrig.
- 51 Hvad angår artikel 94, stk. 1, i nævnte forordning, hvoraf fremgår, at sidstnævnte ikke begrundet ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for den 1. oktober 1972 eller for datoen for dens anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf, bemærkes i denne forbindelse, at denne bestemmelse fuldt ud er i overensstemmelse med retssikkerhedsprincippet, som er til hinder for, at en forordning anvendes med tilbagevirkende kraft, uanset om det måtte være til fordel eller skade for den pågældende, medmindre der i forordningens ordlyd eller dens formål er tilstrækkelig klare holdepunkter for at antage, at forordningen ikke blot har virkning for fremtiden. Selv om en ny retsakt således kun har virkning for fremtiden, finder den ifølge et almindeligt anerkendt princip, for så vidt som ikke andet er bestemt, dog også anvendelse på de fremtidige virkninger af faktiske omstændigheder, som er opstået under de tidligere regler (jf. i denne retning dom af 18.4.2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, præmis 21 og 22 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 For at gøre det muligt at anvende forordning nr. 1408/71 på de fremtidige virkninger af faktiske omstændigheder, som er opstået under de tidligere regler, er der i forordningens artikel 94, stk. 2, i overensstemmelse hermed fastsat en forpligtelse til at tage enhver forsikrings-, beskæftigelses- eller bopælsperiode i betragtning, der er tilbagelagt efter en hvilken som helst medlemsstats lovgivning »forud for den 1. oktober 1972 eller forud for datoen for [forordningens] anvendelse i den pågældende medlemsstat«, ved afgørelsen af, om der er ret til ydelser. Det fremgår således af denne bestemmelse, at en medlemsstat i forbindelse med tilkendelse af alderspension ikke kan afvise at medregne forsikringsperioder, der er tilbagelagt på en anden medlemsstats område, alene med den begrundelse, at perioderne er tilbagelagt, før forordningen trådte i kraft for den pågældende medlemsstat (dom af 18.4.2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis, og af 5.11.2014, Somova, C-103/13, EU:C:2014:2334, præmis 52).
- 53 I denne forbindelse må det undersøges, om de perioder, hvorunder H. Rothwangl var ansat hos HAL, udgør forsikringsperioder, der er tilbagelagt i henhold til en medlemsstats lovgivning forud for datoen for forordning nr. 1408/71's anvendelse i denne medlemsstat som omhandlet i denne forordnings artikel 94, stk. 2.
- 54 Eftersom det tidspunkt, hvorfra en person kan gøre eventuelle rettigheder til en alderspension gældende i medfør af AOW, ved at basere sig på tidligere tilbagelagte forsikringsperioder, svarer til den første dag i den måned, hvori denne person fylder 65 år, kan H. Rothwangls ansøgning ikke anses

for at vedrøre en ret for en periode, der ligger forud for ikrafttrædelsen af forordning nr. 1408/71, eller for datoen for denne forordnings anvendelse i den pågældende medlemsstat, jf. nævnte forordnings artikel 94, stk. 1.

- 55 Derimod er det spørgsmålet, om H. Rothwangl kan få en ret som følge af forsikringsperioder samt, i givet fald, beskæftigelses- og bopælsperioder, der er tilbagelagt i henhold til en medlemsstats lovgivning før den 1. oktober 1972 eller forud for datoen for forordning nr. 1408/71's anvendelse i denne medlemsstat.
- 56 For med føje at kunne påberåbe sig artikel 94, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 skal en ansøger nemlig kunne påvise en tilbagelagt forsikringsperiode samt, i givet fald, beskæftigelses- eller bopælsperioder, der er tilbagelagt i henhold til en medlemsstats lovgivning forud for den 1. oktober 1972, eller, hvad angår medlemsstater, der er tiltrådt Unionen efter denne dato, forud for datoen for denne forordnings anvendelse i den pågældende medlemsstat. For Republikken Østrigs vedkommende er denne dato den 1. januar 1995.
- 57 Hvad angår betingelsen om, at der foreligger beskæftigelses- eller bopælsperioder, der er tilbagelagt i henhold til en medlemsstats lovgivning, fremgår det af de sagsakter, der er fremlagt for Domstolen, at H. Rothwangl ubestridt opfylder denne betingelse.
- 58 Hvad derimod angår betingelsen om en forsikringsperiode tilbagelagt i henhold til en medlemsstats lovgivning bemærkes dels, at den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning udgør en lovgivning som omhandlet i artikel 1, litra j), i forordning nr. 1408/71.
- 59 Dels defineres udtrykket »forsikringsperiode« i artikel 94, stk. 2, i forordning nr. 1408/71 i denne forordnings artikel 1, litra r), som »bidrags- eller beskæftigelsesperioder eller perioder med selvstændig virksomhed, der i den lovgivning, hvorefter de er tilbagelagt eller anses for at være tilbagelagt, betegnes eller anerkendes som forsikringsperioder, samt alle dermed ligestillede perioder, for så vidt som de efter denne lovgivning anses for ligestillet med forsikringsperioder« (dom af 7.2.2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, præmis 25).
- 60 Denne henvisning til den nationale lovgivning viser klart, at forordning nr. 1408/71, bl.a. med henblik på opgørelsen af forsikringsperioder, henholder sig til de betingelser, der efter national ret gælder for, at en bestemt periode kan anerkendes som en egentlig forsikringsperiode. I forbindelse med denne anerkendelse skal bestemmelserne i EUF-traktatens bestemmelser om den frie bevægelighed for personer imidlertid respekteres (dom af 7.2.2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 I det forelæggende tilfælde har den forelæggende ret konstateret, at H. Rothwangl ikke var forsikret mod risikoen ved alderdom under hans ansættelsesperiode hos HAL, for så vidt som tredjelandstatsborgere, som var medlem af besætningen på et skib og boede om bord på dette skib, i overensstemmelse med den nationale lovgivning, der finder anvendelse på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, var udelukket fra forsikringen for så vidt angår ydelser ved alderdom.
- 62 Eftersom denne udelukkelse navnlig var baseret på H. Rothwangls nationalitet, må det undersøges, om denne i henhold til det forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, der er anført i artikel 3 i forordning nr. 1408/71, kan kræve at blive behandlet, som om han havde tilbagelagt en forsikringsperiode i Nederlandene, selv om han reelt ikke opfylder denne væsentlige betingelse, der er anført i denne forordnings artikel 94, stk. 2.
- 63 I denne forbindelse har Domstolen ganske vist fastslået, at det var nødvendigt at tage hensyn til de forsikringsperioder, der var tilbagelagt, før forordning nr. 1408/71 trådte i kraft, for at de overgangsbestemmelser, der er fastsat i denne forordnings artikel 94, stk. 1-3, kunne få virkning (jf. i denne retning dom af 7.2.2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, præmis 52, og af 18.4.2002, Duchon,

C-290/00, EU:C:2002:234, præmis 23). I de sager, der gav anledning til disse to domme, havde de pågældende, som havde ansøgt om tildeling af en østrigsk pension, været forsikret i henhold til den relevante nationale lovgivning. Domstolen fastslog således, at lovligheden af de pågældende nationale foranstaltninger måtte bedømmes i lyset af EU-retten, således som den fandt anvendelse efter Republikken Østrigs tiltrædelse af Unionen (dom af 18.4.2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, præmis 28), og at den kompetente institution følgelig skulle anvende principperne vedrørende arbejdskraftens frie bevægelighed og overgangsbestemmelserne i denne forordnings artikel 94, stk. 1-3) (jf. i denne retning dom af 7.2.2002, Kauer, C-28/00, EU:C:2002:82, præmis 45 og 50, og af 18.4.2002, Duchon, C-290/00, EU:C:2002:234, præmis 32).

- 64 Som generaladvokaten imidlertid har påpeget i punkt 52 i forslaget til afgørelse, er den omstændighed, at H. Rothwangl, endog inden Republikken Østrigs tiltrædelse af Unionen, udøvede sin ret til fri bevægelighed, da han arbejdede hos HAL, ikke tilstrækkelig til, at han kan behandles, som om han havde tilbagelagt en aldersforsikringsperiode i Nederlandene. Til forskel fra situationen for ansøgerne i de sager, der gav anledning til dom af 7.2.2002, Kauer (C-28/00, EU:C:2002:82), og af 18.4.2002, Duchon (C-290/00, EU:C:2002:234), udelukkede den nederlandske lovgivning nemlig H. Rothwangl fra retten til denne forsikring, da han arbejdede hos HAL, med den begrundelse, at han var tredjelandsstatsborger og boede om bord på de skibe, hvor han var et medlem af besætningen. En sådan udelukkelse var ikke forbudt i EU-retten på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, selv om den var baseret på nationalitet, eftersom Republikken Østrig endnu ikke var tiltrådt Unionen.
- 65 Desuden gør de sagsakter, der er forelagt for Domstolen, det ikke muligt at afgøre spørgsmålet om, hvorvidt H. Rothwangl var tilsluttet det østrigske socialsikringsystem under hans beskæftigelsesperioder for HAL. Det er imidlertid udelukkende i tilfælde af, at dette spørgsmål besvares bekræftende, at den kompetente østrigske myndighed skal tage hensyn til disse perioder.
- 66 Henset til det ovenstående skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 94, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, som, med henblik på fastsættelsen af retten til ydelser ved alderdom, ikke tager hensyn til en forsikringsperiode, der angiveligt er tilbagelagt i henhold til dens egen lovgivning af en udenlandsk arbejdstager, når den stat, som denne arbejdstager er statsborger i, som i den hovedsag, der vedrører H. Rothwangl, er tiltrådt Unionen, efter at denne periode er tilbagelagt.

Om det andet spørgsmål

- 67 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 18 TEUF, som knæsætter princippet om forbud mod forskelsbehandling, og artikel 45 TEUF, som sikrer arbejdskraftens frie bevægelighed, skal fortolkes således, at de er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat som den i hovedsagerne omhandlede lovgivning, hvorefter en sømand, som i en bestemt periode var medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i denne medlemsstat, og som boede om bord på dette skib, er udelukket fra retten til en alderdomsforsikring i denne periode med den begrundelse, at han ikke var statsborger i en medlemsstat i den nævnte periode.
- 68 I denne forbindelse bemærkes, at tiltrædelsesakten for en ny medlemsstat ifølge Domstolens faste praksis navnlig er baseret på et princip om, at EU-rettens bestemmelser straks og fuldt ud gælder for den pågældende stat, således at undtagelser kun kan forekomme, i det omfang de udtrykkeligt er fastsat i overgangsbestemmelserne (dom af 21.12.2011, Ziolkowski og Szeja, C-424/10 og C-425/10, EU:C:2011:866, præmis 56 og den deri nævnte retspraksis).

- 69 Således bestemmer artikel 2 i akt vedrørende vilkårene for Republikken Østrigs, Republikken Finlands og Kongeriget Sveriges tiltrædelse og tilpasningerne af de traktater, der danner grundlag for Den Europæiske Union (EFT 1994, C 241, s. 21, og EFT 1995, L 1, s. 1, herefter »tiltrædelsesakten«), at bestemmelserne i de oprindelige traktater fra tiltrædelsesdatoen er bindende for de nye medlemsstater og gælder i disse stater på de vilkår, som er fastsat i disse traktater og i tiltrædelsesakten.
- 70 Da denne tiltrædelsesakt ikke indeholder overgangsbestemmelser med hensyn til anvendelse af artikel 7 og 48 i EF-traktaten (senere artikel 12 EF og 39 EF, nu artikel 18 TEUF og 45 TEUF), skal disse bestemmelser derfor anses for at gælde umiddelbart og for at være bindende for Republikken Østrig fra tiltrædelsesdatoen, dvs. den 1. januar 1995. Det følger heraf, at de andre medlemsstater med virkning fra denne dato skal behandle østrigske statsborgere som EU-borgere.
- 71 Imidlertid følger der ikke af nævnte tiltrædelsesakt nogen pligt for de eksisterende medlemsstater til at behandle østrigske statsborgere på samme måde, som de behandler statsborgere fra de andre medlemsstater før Østrigs tiltrædelse af Unionen (jf. analogt dom af 26. maj 1993, Tsiotras, C-171/91, EU:C:1993:215, præmis 12, og af 15.6.1999, Andersson og Wåkerås-Andersson, C-321/97, EU:C:1999:307, præmis 46).
- 72 H. Rothwangl kan således ikke kræve, at Kongeriget Nederlandene behandler ham, som om han havde været alderspensionsforsikret, og som om han havde haft rettigheder i medfør af bestemmelserne om arbejdskraftens frie bevægelighed under hans ansættelsesperioder hos HAL. Som det blev konstateret i denne doms præmis 70 og 71, var dette nemlig ikke tilfældet.
- 73 På grundlag af de foregående betragtninger må det andet spørgsmål besvares med, at artikel 18 TEUF og 45 TEUF skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat som den i hovedsagerne omhandlede lovgivning, i henhold til hvilken en sømand, som i en bestemt periode var medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i denne medlemsstat, og som boede om bord på dette skib, er udelukket fra retten til en alderdomsforsikring i denne periode med den begrundelse, at han ikke var statsborger i en medlemsstat i den nævnte periode.

Om det tredje spørgsmål

- 74 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, stk. 1 og 2, i forordning nr. 859/2003 skal fortolkes således, at den er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, hvorefter denne medlemsstat med henblik på fastsættelsen af denne arbejdstagers pensionsrettigheder ikke tager hensyn til en beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt i henhold til denne medlemsstats lovgivning af en arbejdstager, der, som i den hovedsag, der vedrører F. Wieland, ikke var statsborger i en medlemsstat i denne periode, men som på det tidspunkt, hvor han ansøger om udbetaling af en alderspension, henhører under anvendelsesområdet for denne forordnings artikel 1.
- 75 I denne forbindelse bemærkes, at artikel 1 i forordning nr. 859/2003 bestemmer, at bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 gælder for tredjelandsstatsborgere, der ikke allerede er dækket af disse bestemmelser udelukkende på grund af deres nationalitet, samt for medlemmer af deres familie og for deres efterladte, hvis de lovligt har bopæl i en medlemsstat, og i situationer, hvor alle de relevante omstændigheder ikke udelukkende har tilknytning til én medlemsstats område.
- 76 I det foreliggende tilfælde opfylder F. Wieland betingelserne i artikel 1 i forordning nr. 859/2003, for så vidt som han er amerikansk statsborger, der er lovligt bosiddende i Østrig, for så vidt som de relevante omstændigheder vedrørende den situation, han befinder sig i, ikke kun vedrører en enkelt medlemsstat, og for så vidt som han ikke allerede er omfattet af bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 alene på grund af sin nationalitet. Følgelig er han omfattet af forordning nr. 859/2003's anvendelsesområde.

- 77 Det må imidlertid konstateres, at artikel 2, stk. 1 og 2, i forordning nr. 859/2003 er formuleret på samme måde som artikel 94, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1408/71.
- 78 Det følger heraf, at F. Wieland, henset til besvarelsen af den forelæggende rets første spørgsmål, uanset den omstændighed, at han var bosat i Nederlandene i den periode, hvor han var ansat hos HAL, af de samme grunde som for H. Rothwangs vedkommende ikke havde en alderspensionsforsikring i henhold til nederlandsk lovgivning.
- 79 Henset til det ovenstående skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 2, stk. 1 og 2, i forordning nr. 859/2003 skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, hvorefter denne medlemsstat med henblik på fastsættelsen af denne arbejdstagers pensionsrettigheder ikke tager hensyn til en beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt i henhold til denne medlemsstats lovgivning af en arbejdstager, der, som i den hovedsag, der vedrører F. Wieland, ikke var statsborger i en medlemsstat i denne periode, men som på det tidspunkt, hvor han ansøger om udbetaling af en alderspension, henhører under anvendelsesområdet for denne forordnings artikel 1.

Sagsomkostningerne

- 80 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 94, stk. 1 og 2, i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådet forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996, som ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 647/2005 af 13. april 2005, skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, som, med henblik på fastsættelsen af retten til ydelser ved alderdom, ikke tager hensyn til en forsikringsperiode, der angiveligt er tilbagelagt i henhold til dens egen lovgivning af en udenlandsk arbejdstager, når den stat, som denne arbejdstager er statsborger i, er tiltrådt Den Europæiske Union, efter at denne periode er tilbagelagt.**
- 2) **Artikel 18 TEUF og 45 TEUF skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat som den i hovedsagerne omhandlede lovgivning, i henhold til hvilken en sømand, som i en bestemt periode var medlem af besætningen på et skib med hjemhavn i denne medlemsstat, og som boede om bord på dette skib, er udelukket fra retten til en alderspensionsforsikring i denne periode med den begrundelse, at han ikke var statsborger i en medlemsstat i den nævnte periode.**
- 3) **Artikel 2, stk. 1 og 2, i Rådets forordning (EF) nr. 859/2003 af 14. maj 2003 om udvidelse af bestemmelserne i forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 til at omfatte tredjelandstatsborgere, der ikke allerede er dækket af disse bestemmelser udelukkende på grund af deres nationalitet, skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for en lovgivning i en medlemsstat, hvorefter denne medlemsstat med henblik på fastsættelsen af denne arbejdstagers pensionsrettigheder ikke tager hensyn til en beskæftigelsesperiode, der er tilbagelagt i henhold til denne medlemsstats lovgivning af en arbejdstager, der ikke var statsborger i en medlemsstat i denne periode, men som på det tidspunkt, hvor han ansøger om udbetaling af en alderspension, henhører under anvendelsesområdet for denne forordnings artikel 1.**

Underskrifter